

DE PSYCHIATER IN FORO

HET OVERKOEPELEND DENKEN II

REDE

UITGESPROKEN BIJ DE AANVAARDING VAN
HET AMBT VAN BIJZONDER HOGLERAAR
IN DE FORENSISCHE PSYCHIATRIE AAN
DE RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT
OP MAANDAG 3 MAART 1952

DOOR

DR MR P. A. H. BAAN

N.V. A. OOSTHOEK'S UITGEVERS MIJ — UTRECHT

DE PSYCHIATER IN FORO

DE PSYCHIATER IN FORO
HET OVERKOEPELEND DENKEN II

REDE

UITGESPROKEN BIJ DE AANVAARDING VAN
HET AMBT VAN BIJZONDER HOGLERAAR
IN DE FORENSISCHE PSYCHIATRIE AAN
DE RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT
OP MAANDAG 3 MAART 1952

DOOR

DR MR P. A. H. BAAN

----- Text continues after this page -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- Tekst gaat verder na deze pagina -----

EXCELLENTIES,
MEVROUW EN MIJNE HEREN CURATOREN,
DAMES EN HEREN PROFESSOREN, LECTOREN, PRIVAAT-
DOCENTEN EN LEDEN VAN DE WETENSCHAPPELIJKE STAF,
DAMES EN HEREN STUDENTEN EN VOORTS GIJ ALLEN, DIE
DEZE PLECHTIGHEID MET UWE TEGENWOORDIGHEID VER-
EERT.

Zeer gewaardeerde toehoorderessen en toehoorders,

Vijf jaar geleden had ik het voorrecht tot U te spreken in een Openbare Les, die ik voorzag van de titel: „Het overkoepelend denken in het grensgebied van psychiatrie en Recht”. Ik schetste in grote lijnen de snelle, bijkans revolutionaire ontwikkeling van een psychiatrie, die zich aan het losmaken was van de eenzijdig natuurwetenschappelijke oriëntering, waarin zij zo lange tijd was gevangen. Tengevolge van haar steeds duidelijker zich bewust worden van het dualisme: gelijktijdig geestes- en natuurwetenschap te zijn, is de psychiatrie bezig zich te constitueren als een wetenschap, die haar „object”: de geestelijk gestoorde mens, uit zijn isolement haalt en hem — onder een overkoepelende mensbeschouwing — zijn waardigheid van subject teruggeeft, op deze wijze brekende met de gereduceerde mensbeschouwing, waaraan dit subject voordien onderhevig is geweest. Ik stelde dat op deze wijze de ontmoeting — die wonderbaarlijke Ik-Gij-relatie, die zoveel meer biedt dan de som der samenstellende delen — weer in het centrum geplaatst werd.

Voorts betoogde ik, dat de beoefenaren van andere wetenschappen en vooral ook de strafrechtsgeleerden met dezelfde wetenschappelijk-methodologische problemen leken te kampen; dat ik geloofde, dat mede hierdoor de verschillen tussen psychiater en jurist minder uitgesproken bleken te zijn en dat beiden niet alleen bereid, maar zelfs reeds bezig waren zich onder de overkoepelende wetenschap van de mens te stellen. In het contact van de „strafrechts”-jurist zowel met de aan zijn zorg toevertrouwde medemens („rechtsgenoot”) als met de psychiater komt de noodzaak van de ontmoeting

meer en meer als wezenlijk element naar voren. Deze ontmoeting is niet alleen mogelijk, maar voor een goede rechtspleging m.i. volstrekt onontbeerlijk.

Dit gegeven zou ik vandaag wat verder voor U willen uitdiepen. Ik stel mij voor te beginnen met een kort betoog, dat stevig wortelt in de praktijkervaring van elke dag, en te eindigen met enkele praktische consequenties, die uit deze theoretische beschouwingen voortvloeien.

Het uitgangspunt van mijn rede is de psychiater in foro. Zoals U bekend zal zijn, was het forum oorspronkelijk de plaats waar het hart van de gemeenschap klopte. Godsdiensten, politiek, rechtspraak, kunst en handel bloeiden daar gezamenlijk. Ofschoon de term „forum” nog wel eens gebezigd wordt in zijn oorspronkelijke betekenis van „openbaarheid”, wordt het begrip toch meer en meer gereduceerd tot de plaats, waar Recht gesproken wordt.

Ik kan mij niet onttrekken aan de indruk, dat deze begripsverschrompeling symbolisch is voor de reductie, die de functie van de strafrechtspraak geleidelijk aan heeft ondergaan. De strafrechtspraak lijkt zich in de loop der tijden meer en meer gesequestreerd te hebben uit de werkelijke openbaarheid, in dier voege, dat zij — ofschoon in principe openbaar — toch een steeds groter afstand van de gemeenschap is gaan krijgen en in elk geval van de individuen, ten koste en ten bate van wie de gemeenschap beschermd wordt. Zo ergens, dan kan men hier aangetoond zien, hoe een onmisbare functie van de samenleving zich van haar eigenlijk uitgangspunt, haar grondslag en haar diepste waarden vervreemd heeft.

Dit geldt uiteraard voor de gestemdheid van allen die in het strafgeding en bij de executie van de straf een actieve rol vervullen, t.w. de rechter, de psychiater die tot taak heeft de rechter voorlichting te verschaffen, de advocaat die tot taak heeft de delinquent te verdedigen, het Openbaar Ministerie, dat de belangen van de gemeenschap vertegenwoordigt en met de uitvoering van het vonnis belast is en de Administratie, die deze uitvoering verzorgt. Bij velen van deze figuren bestaat op dit ogenblik een onvoldoende bezinning op de eigenlijke doelstellingen van het uiterst verantwoordelijke, ik durf zelfs zeggen het zeer hoge werk, dat zij te vervullen hebben.

De gerechtelijke psychiater — ik wees er in mijn Les op — geleek al zéér weinig meer op de barmhartige Samaritaan, die het publiek

in zijn behoefte tot romantiseren — overigens met een kern van legitiem verlangen — in de dokter nog steeds ziet. Onder invloed van het materialisme had de psychiater — de werkelijk goede en zeer menselijke niet te na gesproken — zich ontwikkeld tot een min of meer buiten de gemeenschap in zijn ivoren toren levende autoriteit met een zekere onaantastbaarheid en geheimzinnigheid, die veel moesten compenseren van hetgeen hij aan werkelijke mogelijkheden tot tussenmenselijk contact ontbeerde. Het is pas sedert kort, dat ook de psychiatrie geconfronteerd wordt met de maatschappij en men kan zich voorstellen, dat het nog wat onwennig is — vooral voor de jongeren, onder wie ik mij gaarne reken — om de bijzonder zware taken, die daar voor de psychiater klaar liggen, op een bevredigende wijze ten uitvoer te leggen. Daarbij kost het velen nog de grootste moeite zich los te maken uit de sfeer, die zo hoog en droog en veilig lijkt, doch waarin de psychiater te ver van de ontmoetingssituatie afstaat dan dat hij zich voldoende zou kunnen verdiepen in de grotendeels bij uitstek intermenselijke en maatschappelijke noden van de patient.

De gerechtelijke psychiaters — opnieuw de goede niet te na gesproken — hebben zich lange tijd laten verleiden om zulk een distantie van hun patienten te nemen, dat zij zich vermeden in de causes célèbres, zodat hun wetenschappelijke bijdragen niet veel verder kwamen dan sterke verhalen en stoute stukjes. Als gevolg van deze gedistantieerdheid, waarbij een min of meer hiërarchische instelling ontstaat, regredieert dit type psychiater niet alleen tot een lijder aan de „furor classificatorius”, die hem dan bijv. al te gemakkelijk de zo oncritisch gestelde diagnose psychopathie uit de mond doet vallen, doch heeft hij er zelfs moeite mee om dokter te blijven, d.w.z. zijn hoofdtaak: leed te verzachten, niet uit het oog te verliezen. Gedrongen door meer of minder bewuste aggressiviteit, en zo door onvoldoend inzicht in zijn eigen problematiek meedraaiend in een gerechtelijk apparaat, waarin de hiërarchische en autoritaire tendenzen krachtig zijn, bemerkt deze psychiater nauwelijks, hoe hij zijn taak als medicus al evenzeer verzaakt, wanneer hij zich laat inschakelen in het opsporingsapparaat of zelfs, de gerechtelijke autoriteiten naar de ogen ziende, beslissingen neemt, die buiten het terrein van de zuivere diagnostiek, de zuivere gerechtelijke voorlichting en de zuivere medische indicaties liggen. Het behoeft geen betoog, dat een dergelijke geestesgesteldheid te eerder kon ontstaan in een tijd,

waarin de psychiatrie zich een gereduceerd mensbeeld gevormd had; een tijd bovendien, waarin bij de opleiding van de psychiaters onvoldoende aandacht werd geschonken aan de maatschappelijke vraagstukken, de intermenselijke verhoudingen en vooral ook aan het stimuleren van inzicht in de eigen persoonlijkheid des psychiaters. Deze en wellicht nog andere factoren verklaren m.i., waarom psychiaters zich juist in foro zo vaak in een grovere diagnostiek begeven dan zij dat in de kliniek of op het spreekuur zouden doen en het kan bijna niet anders, of ook het therapeutisch défaitisme, om niet te zeggen nihilisme, dat bij vele gerechtelijke psychiaters opvallend groot is, moet op een of meer van de hierboven geschetste factoren terug te brengen zijn. De verschuiving, die zich niet alleen in de wetenschappelijke psychiatrie, maar ook in de praktische beoefening daarvan, zowel in de maatschappij als in de inrichtingen, heeft voltrokken, grofweg gezegd die van de psychosen naar de neurosen, geschiedt juist bij de gerechtelijke psychiatrie met bijzonder grote moeite; daardoor blijft deze laatste nog ver achter bij hetgeen op de andere terreinen van de psychiatrie gewonnen is.

Waar de tevredenheid, die er van juridische zijde over de psychiatrische voorlichtingsrapportage in het algemeen bestaat, al wonderlijk aandoet, lijkt mij de voldaanheid van vele forensische psychiaters over hun werk kortweg bedenkelijk.

Dit over de psychiater, die echter in foro niet zonder de rechter te denken is.

Wat nu betreft die rechter: van deskundige zijde vernam ik, dat de meeste rechters civilisten zijn en dat niet vele leden van de Rechterlijke Macht dermate in het strafrecht en de strafrechtspraak zijn geïnteresseerd, dat zij geacht zouden kunnen worden het zo uiterst moeilijke en verantwoordelijke werk van strafrechter bevredigend te vervullen. De strafrechter kent de medemens over wie hij recht in het algemeen niet. Hij vonnist tot drie maanden, maar ook tot een jaar, tot levenslang en in de bijzondere rechtspleging soms zelfs tot de doodstraf, zonder die mens te kennen. Ongetwijfeld zijn er echter ook hier uitzonderingen, n.l. rechters, die de man wél kennen of zich althans zo ruim mogelijk over verschillende aspecten van zijn wezen hebben laten voorlichten. De laatste tientallen jaren hebben wij zelfs een bijzonder verheugende ontwikkeling gezien bij de kinderrechtspraak, waar het geen uitzondering, maar regel is geworden, dat de kinderrechter het kind bij zich laat komen, er mee praat, de feiten met hem nagaat, hem

wellicht vermaant, berispt of straft, maar dit doet met mededogen en voorzichtigheid, zich daarbij uitvoerig latende voorlichten en met aandacht luisterend naar hetgeen de ambtenaar voor de kinderrechten en eventueel ook de psychiater hem hebben te zeggen. Interessant is, dat — terwijl het hier toch vaak slechts een onderdeel van de strafrechtspraak betreft — er in dit verband nauwelijks meer over „forensische” psychiaters wordt gesproken. De kinderrechter, die in tegenstelling tot zijn ambtgenoot voor de volwassenen weer dichter tot het eigenlijke forum genaderd is, die minder ver van zijn justitiabele zit, wiens contacten met de maatschappij zoveel intenser zijn, heeft geen behoefte aan zo'n „geïsoleerd” psychiatrisch deskundige. Hij vraagt voorlichting van de beste psychiater die hij in verband met zijn moeilijke werk kan krijgen, in dit geval meestal een goede kinderpsychiater. Nauwkeurig overweegt hij wat de beste mogelijkheden zijn, of, en zo ja, welke straf of maatregel op zijn plaats is, waar deze het best ondergaan kan worden, enz. Het is mijn ervaring, dat de goede kinderrechter het kind met grote voorzichtigheid benadert, diens waardegevoelens zo min mogelijk geweld aan tracht te doen en het dusdoende in de modus kan brengen, waarin het kind zijn schuldgevoelens zal kunnen ontplooiën, ten bate van zichzelf en de samenleving.

Boven de leeftijdsgrens, waar de competentie van de kinderrechter ophoudt, wordt de rechtspraak vervuld door rechters, die niet zoals anderen, die belangrijke beslissingen over inbreuken op de menselijke persoonlijkheid en diens vrijheid te nemen hebben, zijn opgeleid en gespecialiseerd in deze bijzondere problematiek. Dit is te betreurenswaardiger, waar een zeer groot aantal van hen, die met de Justitie in aanraking komen, zo duidelijk onvolgroeid is, dat zij, al zijn zij de leeftijd van 18 jaar voorbij, vaak nog veel infantielier zijn dan normale gezonde kinderen van beneden de 18 jaar.

Dat de bescherming van de openbare orde straffen vordert, moge noodzakelijk zijn; het is noch mijn zaak, noch mijn competentie dit hier te beoordelen. Wél breekt zich in verschillende landen de gedachte van de, niet op vergeldingsbasis berustende, sociale beveiliging baan, doch ook als wij het vergeldingsprincipe wél handhaven — hoe beduimd dit woord ook moge zijn — kan ik de stelling van K e m p e bevestigen, dat straffen door de delinquent adaequaat verdragen kunnen worden, ja hem zelfs tot een aanvaarden van zijn lot en een doen rijpen van zelfinzicht en schuld-

gevoel kunnen brengen, mits de rechter hem de indruk heeft gegeven, zich niet alleen in zijn feit, maar ook in zijn persoon te hebben verdiept, m.a.w.: hem zo aangepakt heeft, dat zijn toch al geschokte gevoelens van eigenwaarde niet nog sterker gekwetst worden; dit alles tenminste wanneer de innerlijke structuur van de delinquent zodanig is, dat hij tot zulk een gedifferentieerd en in de waarde-scaala hoog gerangschikt gevoel als het schuldgevoel in staat is.

De gemeenschap mag aanspraak maken op een goede en rechtvaardige berechting, maar dit zelfde geldt — mij dunkt a fortiori — voor die individuen, die niet beschikken over een van de gelukkigste eigenschappen waarover een normaal mens kan beschikken, n.l. de mogelijkheid om zich uit vrije wil in de gemeenschap te voegen.

Een derde figuur in het strafproces, de advocaat, is zich evenals veel psychiaters en rechters vaak niet voldoende bewust van de grondslagen, waar zijn optreden voor de delinquent op behoort te berusten. Onvoldoende medemenselijke verdieping, onvoldoende kennis van de problematiek van het delinquent-zijn en vaak een te kort schieten in liefdevolle zorg doen hem nog wel eens falen in zijn eigenlijke taak.

Het Openbaar Ministerie, dat op grond van het feit dat het de gemeenschap vertegenwoordigt al een bij uitstek hoge en verantwoordelijke taak heeft, schiet hierin helaas herhaaldelijk tekort. Niet alleen door verontrustende persberichten, maar ook door de reacties die men zou kunnen vernemen wanneer men hier en daar op de publieke tribune van een justitiële instantie zou plaats nemen, kan men zich persoonlijk overtuigen van de juistheid van deze opmerking.

Een voortreffelijk magistraat vertelde mij eens, hoe hij zijn loopbaan begonnen was als jong substituut-officier van Justitie en hoe hij in het begin vaak een duizelig gevoel had gehad wanneer hij zich de macht, waarmee hij bekleed was, realiseerde. Hij klaagde zich, dat hij voor het uitoefenen van dit ambt niet alleen niet opgeleid — laat staan gespecialiseerd — was, doch dat het de jongere leden van het Openbaar Ministerie vaak aan leiding door ouderen en ervarenen ontbrak.

En hiermede komen wij op de fundamentele fout, die naar mijn mening verantwoordelijk is voor deze „*déformation professionnelle*” bij de figuren in het strafgeding en die het ontstaan van de enorme kloof tussen de practijk van de strafrechtspleging en de diepe waarden, die deze in beginsel vertegenwoordigt, heeft bevorderd,

namelijk: de verkeerde toepassing van het gevaarlijke principe van de macht. De macht, die weliswaar in het Recht een rol moet spelen, doch die in de hoge rechtvaardigheid toch niet meer dan een zinvolle factor temidden van andere mag zijn en nimmer de essentiële of dominerende. De macht, die zo fataal het gevoel van belangrijk te zijn stimuleert, en die zo vaak datgene teweegbrengt, waar T h o m a s E l i o t aan moet hebben gedacht, toen hij een der hoofdfiguren uit zijn comédie „De Cocktailparty” deed verzuchten: „De helft van het kwaad dat in de wereld geschiedt is de schuld van mensen die zich belangrijk willen voelen. Ze beoogen het kwaad niet . . . maar het kwaad laat ze onverschillig. Of ze zien het niet, of ze vinden het gewettigd, daar zij opgaan in de eindeloze strijd om zichzelf hoog te houden”. (T. S. Eliot: De Cocktailparty, vertaling M. Nijhoff, Querido, A'dam, 1951, pag. 92).

Men krijgt de indruk, dat de macht, die niet alleen de rechtspraak, doch onze gehele cultuur domineert en bedreigt, als veel vanzelfsprekender aanvaard wordt dan de liefde, die zowel in alle intermenselijke en gemeenschapsverhoudingen, als bovenal in het diep ernstige spel van de gerechtigheid, de doorslag zou moeten geven; dat spel waarin een mens, die in zijn aanleg en door zijn milieu vaak zo oneindig veel beter en gelukkiger kansen heeft gehad, over zijn meestal minder bedeelde broeder moet richten.

De vraag dringt zich op, of men hier niet voor een beslissende keuze staat, n.l. tussen ter ener zijde de sfeer van macht, angst en op zijn best dressuur, die de specifiek menselijke waardigheid miskent, een vicieuze cirkel onderhoudt en generlei mogelijkheid in zich draagt om groei te bevorderen; en ter andere zijde de sfeer van het liefdevol bekommerd zijn om de naaste, gebouwd op de beginselen van onze Christelijke cultuur en tevens zich baserende op een „perennial philosophy”, die, naar de ervaring leert, de vicieuze cirkels wél doorbreekt en de keten van macht en angst slaakt door de hoogste waarden van liefde en in liefde geworteld natuurlijk gezag.

Wat die hiërarchie betreft: evenals in het gezin tussen ouders en kinderen zal ook in de staat tussen rechter en delinquent zonder twijfel een zekere mate van hiërarchie bestaan, die natuurlijk een duidelijker accent krijgt naarmate de rechter iets van dat „irrationeel prestige” bezit, dat voortvloeit uit zijn morele integriteit, zijn vermogen tot naastenliefde, vooral ook zijn goede wil en daarnaast toch ook zeker eveneens zijn vakbekwaamheid. Wanneer de

ambtsdrager deze eigenschappen in onvoldoende mate bezit, geraakt hij in de gevaarlijke verleiding, door machtsoefening zich een compensatie voor dit tekort te verschaffen, waardoor een schrale hiërarchie ontstaat, die allermint in staat is de delinquent in die sferen van zijn gevoelsleven te imponeren, waar dieper inzicht in zijn fouten en eventueel zelfs schuldbesef zouden kunnen ontkiemen. Integendeel, hij zal zich pantseren en gedreven door zijn toch reeds diep gekwetste gevoel van eigenwaarde deze hem in de hand gelegde stok om de hond te slaan grijpen, om in schijnbare onverbeterlijkheid weer in de vicieuze cirkel mee te gaan draaien.

Het hierboven geponeerde zedelijke gebod sluit een kunstmatige hiërarchie, anders dan als spelelement, uit. Het behoeft echter allermint te strijden met de noodzaak van het bestaan ener strafrechtspleging. Evenals de ouder, die zijn kind liefheeft, het zeker niet altijd straf zal kunnen onthouden, dient ook de gemeenschap — gelukkig of helaas — over correctiemogelijkheden te kunnen beschikken. De straffen zullen in hun aard en zwaarte uiteraard des te genuanceerder kunnen zijn, naarmate het individu of de gemeenschap die de straf oplegt, zelf gedifferentieerder is en in een gecompliceerder cultuurschema leeft. Het komt er op aan, in deze wereld van angst en schuld, dit „Univers morbide de la faute” (H e s n a r d), waarin „d'effense et sympathie” (d e G r e e f f) op menselijk niveau polaire krachten zijn, een overkoepelende benadering in te voeren, waarin de existentiaal van het liefhebbend bij elkander zijn bepalend wordt. In deze beschouwing zullen de figuren uit het strafgeding de macht als allesbeheersend principe moeten laten varen, daar dit strijdig is met het dienende ambt, dat zij in wezen behoren te bekleden.

Wanneer wij ons de kleine vergadering voorstellen van die drie verschillende mensen met hun drie verschillende soorten aanleg, milieuomstandigheden en levensloop, te weten: de rechter, die krachtens de gemeenschapsordering q.q. voorzitter is; de psychiater, die evenals de rechter deze functie min of meer toevallig toebedeeld kreeg, en de derde man, die door de rechter als verdachte, door de psychiater als onderzochte wordt gezien en die er als delinquent bij zit, eveneens voor een goed deel door omstandigheden, waarover hij niet zelf heeft kunnen beschikken — dan zou ik, ter aanvulling van het hiervoor besprokene, over de verhouding tussen deze drie figuren nog het volgende willen zeggen.

1°. De relatie rechter-verdachte: de beoordeling hiervan valt

grotendeels buiten mijn competentie, ofschoon de gevolgen van onoordeelkundig optreden van rechter of Openbaar Ministerie zich vaak wel aan mij presenteren. De enig mogelijke verhouding lijkt mij die van mens tot medemens, dus in hetzelfde vlak. Aan deze verhouding verandert niets, als de rechter zich met de attributen van zijn waardigheid siert; wezenlijk is, dat hij tot een werkelijke ontmoeting met de delinquent komt, omdat het eerst dan mogelijk is, dat hij zijn medemens recht doet wedervaren, ook al kan dit betekenen, dat de delinquent in het belang van de gemeenschap en wellicht ook van hemzelf voor bepaalde, soms zelfs zeer lange, tijd uit het maatschappelijk leven uitgesloten zal moeten worden. Van het grootste belang is, dat de leden van de zittende, maar ook en vooral van de staande magistratuur een diep zelfinzicht hebben, opdat bij het subtiële werk, dat zij vervullen, de verhoudingen niet vertroebeld worden door geheel of gedeeltelijk onbewuste complexen van aggressieve, erotische of andere aard.

2°. De verhouding rechter-psychiater: het is mijn mening, dat ook deze twee figuren slechts in een gemeenschappelijk vlak contact met elkaar zullen dienen te hebben, waarbij ook zij elkaar als mens en medemens ontmoeten en getweeën het lot van de derde medemens, de delinquent, overwegen. Dit vlak zal boven het vlak van beider vakgebied moeten liggen. Het is m.i. namelijk onmogelijk, dat de rechter vanuit zijn specifieke vakgebied enigerlei contact zou kunnen leggen met de psychiater, die binnen het kader van zijn geheel andere wetenschap met geheel andere methoden en inhouden werkt.

De rechter verdiept zich in het probleem, voor zover het op *zijn* vakgebied ligt, en zoekt naar een zekere vorm van „waarheid”. Hij vorst na, in hoeverre het ten laste gelegde feit bewezen is, om voorts na te gaan of het bewezene strafbaar is en tenslotte of het bewezen strafbare feit de verdachte toegerekend zal kunnen worden. In deze fase kan het voorkomen, dat hij bemerkt de grenzen van zijn vakgebied bereikt te hebben en dat hij weliswaar een deel van de „juridische waarheid” ontdekt heeft, doch nu voor problemen staat, waar een deskundige uit een ander vakgebied hem zal dienen voor te lichten. Hier nu wordt de psychiater ingeschakeld.

De psychiater is er zich van bewust, dat bij dit toerekenen door de rechter een juridisch begrip gehanteerd wordt, doch evenals de jurist ziet hij in, dat er behalve elementen uit de zuiver juridische sfeer bij deze beoordeling nog allerlei andere mee in het spel komen.

Dit geeft hem de moed en tevens de kracht, om te trachten toch zo goed mogelijk antwoord te geven op de vragen, die de rechter hem stelt, ofschoon hij zich er van bewust is en blijft, dat hij raakt aan een gebied waar hij vaktechnisch generlei contact mee heeft.

Alvorens zich echter aan het beantwoorden van deze vragen te zetten verricht de psychiater een gewoon psychiatrisch onderzoek, zoals hij dit ook in zijn praktijk, in de kliniek, kortom buiten de gerechtelijke sfeer zou doen. Uiteraard gevoelt hij zich daarbij als een vis in het water en ook hij zoekt naar een zekere waarheid, die ik voorlopig — in tegenstelling tot de vorige — de „medische waarheid” zou willen noemen. Hier geldt niet het bewijs, zoals bij de „juridische waarheid”, maar vindt een zoeken plaats naar een zekere evidentie van samenhangen. Zowel de medische als de juridische waarheid zijn dus een relatieve, ik zou willen zeggen een menselijke, dus gebrekkige waarheid.

Wanneer de psychiater zich nu gaat wagen aan de beantwoording van de toerekenbaarheidsvraag en de jurist wil dit antwoord begrijpen, dan zal het volstrekt noodzakelijk zijn, dat beiden boven deze relatieve waarheden uitstijgen en zich verenigen in een medemenselijke ontmoeting boven beider vakgebieden, teneinde in deze sfeer zich met elkaar te verdiepen in dit gecompliceerde probleem, dat zich laat splitsen in twee vragen: 1) of de delinquent voldoende inzicht had in de wederrechtelijkheid van hetgeen hij deed en 2) of hij zijn wil voldoende overeenkomstig een dergelijk besef kon bepalen. Eerst na deze ontmoeting zal de rechter, maar nu ook werkelijk „voorgelicht”, weer in zijn vakgebied kunnen afdalen om de juridische waarheidsvinding te voltooien en „recht” te doen, uiteraard weer een menselijk, dus ook menselijk gebrekkig recht (P o m p e).

Het essentiële element in de verhouding rechter-psychiater is dus, dat zij volkomen vrij zijn ten opzichte van elkaar; dat ook hier generlei hiërarchie bestaat.

Gaarne zou ik verder ingegaan zijn op de toerekenbaarheid, dit centrale probleem voor rechter en psychiater, temeer aantrekkelijk nadat P o m p e een zo belangrijke verfijning in het hanteren van dit begrip heeft aangebracht door zijn denkbeelden over de zgn. relatieve toerekenbaarheid, daarmee doelende op het feit, dat de graad van toerekenbaarheid van dezelfde man een geheel andere kan zijn in een kleine beschermde groep (gezin, inrichting) dan in de staatsgemeenschap, die hem zoveel meer verantwoordelijkheid

oplegt en dusdoende ook zoveel meer van zijn geestelijk organisme vergt. De tijd echter staat mij een diepergaande beschouwing hierover helaas niet toe.

Nimmer zal de psychiater een verlengstuk van de rechter mogen zijn. Hij zal nimmer ingeschakeld mogen worden in het opsporingsonderzoek (pentothal, lie-detector!). Hij zal ook nimmer ingeschakeld mogen worden in de bewijsvoering. Teveel parketleden, doch ook rechters, stellen zaken, waarin het bewijs nog niet geleverd is, in handen van psychiaters in de hoop, dat door de contacten van deze met de onderzochte en vooral door de moderne psychiatrische technieken gegevens aan het licht zullen komen, die het bewijs kunnen completeren en, zoals dit in politiekringen heet, de zaak „rond” maken. Hier mag de psychiater zich nooit toe lenen. Integendeel, het is zeer wel mogelijk, dat hij juist pas een volledige indruk van de onderzochte zal krijgen en zich dus pas een goed oordeel zal kunnen vormen over de vraag, die de rechter hem stelt, wanneer het feit eerst bewezen is, zodat het herhaaldelijk voorkomt, dat de psychiater reeds een voorlopige indruk heeft, doch aan de rechter mededeelt, dat hij pas tot een conclusie ten aanzien van de toerekenbaarheid zal kunnen komen indien vast staat, dat de feiten inderdaad gepleegd zijn. Wanneer iemand in psychotische toestand een misdrijf begaat, behoeft deze reserve uiteraard niet te worden gemaakt, doch indien iemand volkomen rustig is en er toch van verdacht wordt bijv. een gruwelijke lustmoord gepleegd te hebben of een grote reeks branden te hebben gesticht, kan men pas tot een oordeel komen wanneer men zeker weet, dat deze feiten ook bewezen zijn; dergelijke gedragswijzen immers zijn een voor de beoordeling onmisbaar bestanddeel in de persoonlijkheidsstructuur, die de psychiater te onderzoeken krijgt.

Nog afgezien van het feit, dat het medisch-ethisch aanvechtbaar zou zijn wanneer de psychiater zich zou inlaten met opsporingswerk of bewijsvoering, zou iets dergelijks de hierboven geschetste medemenselijke verhouding rechter-psychiater devalueren en — wat nog erger is — de verhouding psychiater-onderzochte in gevaar brengen.

De psychiater mag dus nimmer afhankelijk zijn van de rechter. Omgekeerd zou het minstens even fout zijn, wanneer de rechter afhankelijk was van de psychiater. De rechter zal kritisch en met veel verstand en inzicht de conclusies van de psychiater moeten waarderen. Hij zal er niet goed aan doen, tegen de zuiver psychia-

trische inhoud van het rapport te velde te trekken, doch wel heeft hij te allen tijde het recht om het naast zich neer te leggen, omdat hij het voor zijn juridische vak-werk niet kan gebruiken.

Het criterium voor de verhouding rechter-psychiater is: vrijheid en eerbiediging van elkanders grenzen.

3°. De verhouding van de psychiater tot de onderzochte.

Het zou onjuist zijn, wanneer de psychiater de delinquent „verdachte” noemde. Dit is een woord uit de juridische sfeer, dat dus buiten het psychiatrische vakgebied ligt. Het zou ook onjuist, want tendentius zijn, wanneer hij de delinquent, die hij te onderzoeken krijgt, „patient” zou noemen, want het kan best blijken dat de man geen patient is. Het is daarom m.i. juister van „onderzochte” te spreken.

In deze verhouding liggen de kernelementen in het vertrouwen, dat de onderzochte de psychiater geeft, maar daarnaast vooral ook in de hierna nog te bespreken vrijheid, waarmee hij zich tegen de psychiater kan uiten. Vertrouwen kan slechts bestaan, wanneer de psychiater in principe de vertrouwensarts van de onderzochte is en dus tot geheimhouding verplicht. De practijk leert, dat hier alleen maar alles vóór, en nauwelijks iets tegen is. Weliswaar krijgt de psychiater het verzoek om een expertise uit te brengen van de Rechtbank, doch dit impliceert m.i. niet, dat hij daardoor gedwongen zou zijn de vertrouwensverhouding, waarin hij tot zijn onderzochte staat, in gevaar te brengen.

De psychiater kan de onderzochte duidelijk maken, dat hij uiteraard geen blanco rapport kan inleveren, dus dat het wel degelijk de bedoeling is, dat gegevens, die deze hem mededeelt, ook aan de rechter doorgegeven worden. De onderzochte zal zich des te openhartiger en vollediger uiten naarmate hij er zekerder van kan zijn dat — wanneer hij dit zelf wil — bepaalde gedeelten van het gesprek niet verder zullen komen dan des psychiaters werkkamer.

Dit neemt niet weg dat wanneer bijv. de onderzochte tijdens het onderzoek eerlijk bekent, wat hij bij de rechter ontkend heeft, de psychiater, indien hij dit nuttig en nodig oordeelt (en meestal is dit het geval), de onderzochte kan voorstellen, het nu ook maar aan de rechter te zeggen. In de overgrote meerderheid van de gevallen (ik ken er weinig of geen uitzonderingen op) ziet de onderzochte de redelijkheid hiervan dan ook in of is het hem na de therapeutische situatie, waarin elk psychiatrisch gesprek zich toch

onwillekeurig beweegt, gemakkelijker geworden ook tegenover de rechter met een bekentenis voor de dag te komen.

In het algemeen blijkt het overigens, dat de psychiater zeer wel tot een voor de Rechtbank begrijpelijk en behoorlijk gemotiveerd rapport kan komen, zonder dat hij een bekentenis, maar ook allerlei andere vertrouwelijke mededelingen, bijv. over sexuele aangelegenheden, behoeft te vermelden.

De voorlichting van de rechter, dus ook de berechting, zal m.i. ernstig geschaad worden, wanneer de onderzochte de forensische psychiater niet als zijn vertrouwensarts zou kunnen beschouwen; zelfs wanneer dat wel het geval is ziet hij hem helaas toch al te vaak als een verlengstuk van de Justitie, waardoor het onderzoek bemoeilijkt wordt.

Het bovenstaande brengt ons vanzelf tot een nadere beschouwing van het reeds zo even genoemde belangrijke probleem van de vrijheid, waarmee de onderzochte zijn verklaringen aflegt, een element, dat in ons strafwetboek eveneens aan de orde gesteld wordt, maar dan binnen het juridische vakgebied.

Deze „vrijheid” wordt helaas door vele factoren belemmerd, factoren, die ook het geven van vertrouwen, dat hier zo nauw mee samenhangt, beïnvloeden. Daar is vooreerst de door de delinquent ondanks alles toch als hiërarchisch ervaren verhouding, zoals in de verschillende klassen der maatschappij de sociaal lager geplaatste die ten opzichte van de hogere klassen gevoelen. Voorts zijn de situatie van het gevangen-zijn en de helaas vaak nog weinig gunstige atmosfeer van de huizen van bewaring belangrijke belemmerende factoren. Bovendien hebben wij dan nog te rekenen met een aantal, goeddeels door in hun hoge taak tekort schietende rechtshandhavers bevorderde toestanden, die een „ingeboren” vrees en achterdocht ten aanzien van de Justitie in de hand werken en bevorderen. Voorts denke men aan de suggestie, die toch altijd min of meer van de woorden van de onderzoeker uit schijnt te gaan. Deze zal hier bijzonder voorzichtig mee moeten zijn; grote ervaring en jarenlange routine, gepaard aan een strenge zelfcritiek, zullen deze nadelen tot een minimum kunnen reduceren.

Tenslotte is een uiterst belangrijke factor, dat de te onderzoeken delinquent juist door zijn ziekelijke stoornis in zijn vermogen tot het beleven en het tot uiting kunnen brengen van zijn „vrijheid” gehinderd is; dat hij door deze afwijking minder dan de gemiddelde

normale — die hier toch al moeite genoeg mee kan hebben — in staat is in vrijheid te denken, te voelen, te willen enz.

In onze procesvorm lijkt een „fair trial” gewaarborgd. Helaas zijn er — zowel door de tijd waarin wij leven als door het onverstand of soms zelfs de kwaadwilligheid van sommige gezagsdragers, waarnaast ik hier zeker ook wel medici zou willen noemen — nog vele elementen in de procesvoering, die de vrijheid en het vertrouwen aantasten. Het is hierom dat ik nog eens met de grootste nadruk zou willen waarschuwen tegen het gebruik van het zgn. waarheids-serum, de leugenmeter en andere methoden, tenzij die op strikt medische indicatie toegepast moeten worden. Dan toch zullen de uitkomsten geheel onder het beroepsgeheim vallen en slechts met machtiging van de onderzochte, na bijzonder kritische bezinning op de waarde van de uitkomsten, gehanteerd mogen worden.

De toelaatbaarheid van diepergaande karaktertests bij het psychologisch onderzoek zou reden tot reserve kunnen opleveren, als men zich afvraagt of er met name bij de projectietests niet een gevaar bestaat, dat de vrijheid waarmee de verklaringen dienen te worden afgelegd ondermijnd wordt. Het probleem ligt ingewikkeld en voorlopig kan ik U slechts zeggen, dat dit gevaar vermoedelijk niet zo groot is, mits weer aan de voorwaarden, die hierboven gesteld werden, is voldaan.

Samenvattend zien wij dus in de verhouding tussen de drie hoofdfiguren, die bij de psychiatrische voorlichting des rechters naar voren treden, als gemeenschappelijk element het hiërarchieloze respecteren van elkaars persoonlijkheid en grenzen, de noodzaak van een wederzijds vertrouwen, kortom, een zuiver medemenselijke ontmoeting.

Zeer gewaardeerde toehoorderessen en toehoorders,

Ik heb U weinig nieuws verteld. Des te merkwaardiger is het, dat men nog zo weinig beseft, dat het uiteindelijk gaat om een definitieve keuze van zulk een fundamenteel belang, dat zowel de juridische als de psychiatrische wetenschap er mede staat of valt.

Wat wil men: macht, angst, frustratie en agressie — of: liefde, gezag, vertrouwen en aanvaarding?

In deze keuze ligt een hernieuwde bezinning besloten op de oorsprongen der beide wetenschappen, die elkander op het gebied der forensische psychiatrie ontmoeten. Zijn zij daartoe in staat?

Ik geloof het zeker. Wel maken wij steeds fouten, die niet hadden behoeven te worden gemaakt, en begaan wij vaak onrecht, dat niet begaan had mogen worden, doch veel wijst reeds in de richting van een naar elkaar toe groeien in de zin, die ik hierboven aangaf. De grondbegrippen zullen echter zodanig gereviseerd dienen te worden, dat de eigenlijke waarden hun gelding zullen gaan herkrijgen.

Moge ik daarom, ten besluite van deze rede, aan allen die het aangaat de beroemde woorden van Martin Heidegger in herinnering brengen, die tevens de betekenis hebben van een profetische waarschuwing: „Das Niveau einer Wissenschaft bestimmt sich daraus, wie weit sie einer Krisis ihrer Grundbegriffe fähig ist”.

Het heeft *Hare Majesteit* onze geëerbiedigde *Koningin* behaagd te besluiten, dat het Utrechts Universiteitsfonds de eerste leerstoel in de forensische psychiatrie aan een Rijksuniversiteit zou vestigen. Dit besluit stemt mij, die tot dit ambt geroepen werd, wel tot zeer diepe dankbaarheid.

Dat de Utrechtse Universiteit een zodanige belangstelling voor en inzicht in de zo juist geschetste problemen heeft en aan de forensische psychiatrie, die bij de ontwikkeling van deze vraagstukken een belangrijke rol zal kunnen spelen, de mogelijkheid bereidt zich verder te ontplooien, stemt mij eveneens tot de grootste erkentelijkheid. *Mevrouw en Mijne Heren Curatoren van deze Universiteit*, U zeg ik daarvoor ten zeerste dank.

Mijne Heren Bestuurders van het Utrechts Universiteits Fonds en Mijne Heren Curatoren van deze Bijzondere Leerstoel,

De forensische psychiatrie staat aan het begin van een nieuwe ontwikkeling. Dat Gij mij benoemd hebt in een ambt, dat deze ontwikkeling zal moeten stimuleren en in een goede richting leiden, geeft mij een aanwijzing, dat Gij vertrouwen in mijn persoon en in mijn werk stelt. Ik ben U daar zeer dankbaar voor en ik hoop, dat ik dit vertrouwen nimmer zal behoeven te beschamen.

Aan *Zijne Excellentie den Minister van Justitie* ben ik wel zeer grote dank verschuldigd, niet alleen voor de mogelijkheden die hij

mij sedert jaren heeft geboden om het onderwijs in de forensische psychiatrie tot zijn recht te doen komen, maar vooral ook voor het feit, dat hij mij aan het hoofd heeft gesteld van een snel groeiend medisch apparaat, dat de gerechtelijke psychiatrie zowel ten bate van de rechtspraak als van de administratie kan helpen ontwikkelen.

In deze dank zou ik gaarne ook de Heer Secretaris-Generaal *Mr. Tenkink* willen betrekken, die met zoveel begrip en zin voor de nieuwe orientatie de veranderingen in het strafrechtelijk en penitentiair bestel volgt en steunt. Zijn belangstelling is mij tot grote steun.

Dames en Heren Hoogleraren en Oud-Hoogleraren,

Het is mij te meer een voorrecht in Uw kring opgenomen te worden, waar ik reeds zeer velen Uwer in de jaren, waarin ik als student, assistent en privaat-docent met deze Universiteit verbonden was, heb leren kennen en hoogschatten. Met sommigen Uwer binden mij banden van vriendschap; vele anderen zijn mij reeds op zo hartelijke wijze tegemoet getreden, dat het opgenomen worden in deze gemeenschap mij daardoor gemakkelijker gemaakt wordt.

De psychiatrie in het algemeen, maar de forensische psychiatrie wel in het bijzonder heeft zoveel raakvlakken met verschillende van de door U gedoopte gebieden, dat ik mij verheug op een intensivering van reeds gelegde verbindingen of een aanknopen van nieuwe. In het bijzonder denk ik hierbij aan de contacten met het strafrecht, de criminologie, de wetenschappelijke, klinische en sociale geneeskunde, de psychologie, de paedagogie, de sociologie en de ethnologie, maar ook met de wijsbegeerte. Wanneer ik denk aan de collegae, die al deze leerstoelen bezetten, ben ik eens te meer dankbaar dat ik in deze tijd aan deze Universiteit in deze kring mocht komen.

Mijne Heren Leden van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid,

In mijn studententijd waart Gij het, die mij een gevoel van veiligheid geeft door de warme belangstelling voor en de aanmoediging bij mijn studie, die van meet af aan gericht was op het samengaan van de juridische en de psychiatrische wetenschappen. Ik ben U dankbaar dat Gij mij het hoge voorrecht hebt geschonken in deze Faculteit te mogen intreden, waar ik ook enkelen van mijn

leermeesters met respect en sympathie begroet. Ik zal mij zeer inspannen mij deze eervolle plaats waardig te betonen.

Uiteraard zal het medisch karakter van deze leerstoel zijn uitdrukking vinden in de klinische werkzaamheden, die aan de basis van mijn vak liggen. Behalve aan onderwijs en research en aan de voorlichting van rechter en administratie zal veel aandacht gegeven worden aan de therapie en de nazorg, die in dit gebied geheel van hetzelfde karakter zijn als in de algemene psychiatrie. Het is daarom, dat ik mij zo bijzonder verheug over de belangstelling, die van de zijde van de Volksgezondheid voor de forensische psychiatrie bestaat. *Zijne Excellentie den Staatssecretaris Dr. Muntendam* ben ik dan ook ten zeerste erkentelijk voor de steun, die hij en zijn voortreffelijke medewerkers mij geven.

Mijne Heren Leden van de Medische Faculteit,

Als oud-alumnus van en privaat-docent in Uw Faculteit kan ik U niet anders dan mijn warmste dank betuigen voor de wijze, waarop Gij mij niet alleen in het verleden tegemoet zijt gekomen, maar ook nu nog steeds en hopelijk ook in de toekomst terzijde staat. Met verschillende Uwer bestaat op klinisch en wetenschappelijk gebied een nauwe samenwerking en mijn dank gaat hierbij niet in de laatste plaats uit naar mijn hooggewaardeerde leermeesters in Uw kring.

Waarde Pompe,

Niet alleen Uw grote en zeer veelzijdige kennis en de wijze waarop Gij die gebruikt, maar ook en vooral Uw grote persoonlijkheid zijn mij in de bijna 20 jaren, dat ik het voorrecht heb Uw belangstelling te ondervinden, een bijzonder voorbeeld geweest. Uw sterk geloof, Uw onkreukbaarheid, Uw warme en vriendschappelijke benadering, Uw nimmer geveinsde belangstelling en immer opbouwende critiek en Uw vermogen juist de positieve kanten te stimuleren in de persoonlijkheid van diegenen, die het voorrecht hebben Uw medewerkers te zijn, zijn mij in deze jaren tot een kostbare steun geworden. In mijn diepe dankbaarheid voor alles wat Gij mij hebt gegeven zou ik ook gaarne *Uw vrouw* willen betrekken.

Waarde Kempe,

Onze aanvankelijk op belangstelling in elkanders wetenschappelijk werk gebaseerde verhouding heeft zich in het tiental jaren, dat wij elkaar kennen, tot een hechte vriendschap verdiept. Uw sterke persoonlijkheid, Uw rechtlijnigheid, critische geest en helder oordeel geven mij steeds de grootste steun. De warme sympathie en zorgzame trouw voor Uw intimi, waartoe mijn vrouw en ik zo gelukkig zijn ons te mogen rekenen, zijn voor ons een onmisbaar goed geworden.

Hooggeachte Rümke,

Kort na de aanvaarding van Uw klinisch professoraat ben ik als eerste assistent, die geheel door U opgeleid zou worden, bij U gekomen en ik kan U niet genoeg danken voor de zorgen, die Gij steeds aan mij besteed hebt. Gij hebt mij tot psychiater gevormd en daar ben ik trots op. Ondanks het soms wat stormachtige van onze verhouding zijt Gij toch wel steeds overtuigd gebleven van mijn diep respect voor Uw wetenschappelijke en mijn sympathie voor Uw menselijke persoonlijkheid. Uw rijk palet heeft mij veel geschonken, Uw critiek stimuleert mij voortdurend. Het is mij een grote voldoening en een voorrecht bij moeilijke onderzoekingen en velerlei wetenschappelijke vraagstukken U steeds bereid te vinden tot hulp, overleg en samenwerking. Ik dank U voor dit alles.

Waarde Lamers,

Zonder Uw dynamische persoonlijkheid, Uw wetenschappelijke belangstelling en Uw heldere geest zou de forensische psychiatrie in Nederland stellig minder ver zijn. Met vaste hand hebt Gij het Gevangeniswezen ontsloten, in een weliswaar hoog tempo, maar een tempo dat zeker gerechtvaardigd was in verband met de grote achterstand die wij hadden. Gij hebt Uw gebied ook opengesteld voor de wetenschap en haar beoefenaren en daardoor niet alleen het land gediend, doch ook de aandacht van de besten uit de gehele wereld op het penitentiaire en het gerechtelijk-psychiatrische werk gevestigd. Dat Gij als een der voornaamste taken van het Gevangeniswezen de resocialisatie van de gestraften stelt en dus de voorkeur geeft aan liefdevolle zorg boven macht, is mij uit het hart gegrepen. Voor Uw stimulerende arbeid, Uw grote steun bij het opbouwen van moeilijke projecten, Uw wetenschappelijke

belangstelling en adviezen en Uw vriendschap dank ik U ten zeerste.

In deze dank betrek ik ook gaarne Uw bekwame rechterhand in het Directoraat-Generaal, *Mr. Erdman*.

Waarde Hoogenraad,

Een wonderlijke speling van het lot heeft gemaakt, dat wij ruim 20 jaar geleden tesamen met een kaal hoofd aantraden en nu tesamen, Gij op Uw hoge Departementale post, ik in dit ambt en in mijn maatschappelijke functies, een nieuwe groentijd doormaken. Uw persoonlijkheid en de vriendschappelijke gevoelens, die naar ik meen over en weer bestaan, zijn dunkt mij een garantie, dat Gij mijn werk zult blijven steunen zoals Gij dit tot nu toe op zo ruime wijze hebt gedaan. Het is hiervoor dat ik U zeer hartelijk van deze plaats dank wil zeggen, een dank, die tevens *Mr. Tjaden*, Uw voortreffelijke Inspecteur van de Reclassering, geldt.

Een zeer bijzonder voorrecht is het geweest, dat uitmuntende mensen van hart en verstand niet alleen steeds met vriendschap mij omringd hebben, doch dat zij voor een groot deel nog altijd met hun milde en opbouwende critiek mij helpen leiden.

Mijn Vader heeft deze dag helaas niet meer mogen meemaken. Aan hem heb ik onmetelijk veel te danken. U echter, *Waarde Meijers, van der Hoeven* en *Engelhard*, kan ik gelukkig nog wel begroeten en danken voor alles wat Gij voor mij deed en doet. *Meijers'* mildheid en wijsheid, *Van der Hoeven's* grote kennis, gaafheid en warme menselijkheid, *Engelhard's* fijne sociale gevoel en onbegrensde hartelijkheid waren en zijn mij een voortdurende en vaak als onverdiend gevoelde steun.

Onder de vele collegae, die ik met dankbaarheid gedenk, zou ik er twee met name willen noemen. U, *Waarde Tammenoms Bakker*, dank ik voor Uw vriendschappelijke steun en Uw voorbeeldige collegialiteit en hartelijkheid. U, *Waarde Kemp*, ben ik steeds uiterst dankbaar voor de vele steun, die Gij met Uw grote ervaring en helder inzicht mij in mijn werk biedt, maar vooral voor Uw waardevolle vriendschap.

Mijn medewerkers dank ik allen, van hoog tot laag, voor de grote toewijding, de werkkraft en de onvermoeide ijver, waarmee zij dagelijks aan ons gemeenschappelijk pionierswerk arbeiden. Gij zijt te talrijk om U allen te noemen, doch in U, *Waarde Collega*

Roosenburg, wil ik allen danken. Gij zijt niet alleen een voortreffelijke, toegewijde en volstrekt betrouwbare kameraad in ons team, doch Gij zijt vóór alles dokter in de beste zin des woords, waardoor Gij mij en alle anderen dagelijks een stimulerend voorbeeld geeft door Uw wijze van denken over en handelen met onze patienten. Ik dank U daarvoor uit de grond van mijn hart.

De *Rechterlijke Macht* in Nederland dank ik voor haar grote belangstelling, haar geduld en haar medewerking in deze eerste jaren van een tamelijk grootscheeps experiment.

Dames en Heren Studenten,

Na jaren van organisatie, voorbereiding en het in practijk brengen van zich zo verrassend snel ontwikkelende nieuwe gedachten, hoop ik in de periode, die voor ons ligt, meer aandacht aan U te kunnen wijden. Dat betekent voor mij een verbreden en verdiepen van mijn wetenschappelijke arbeid, mede ten bate van U, maar ook een intensivering van het werken met U. Ik verheug mij daar ten zeerste op. Het is verblijdend, dat juristen, medici, psychologen en studenten uit andere faculteiten, voor zover zij later met de delinquent in aanraking zullen komen, een zo levendige belangstelling voor mijn vak aan de dag leggen. Voor de medici, maar vooral ook voor de niet-medici is het immers zo belangrijk, om — naast hun theoretische opleiding voor beroepen, waarin van hen zoveel gevraagd zal worden in hun omgang met de mens — deze mens ook in de practijk te leren kennen. En dit is het doel, dat ik mij bij het geven van de colleges en colloquia en op de duur ook bij de verdere praktische werkzaamheden voor ogen hoop te houden. Bij Uw moeilijkheden op dit gebied hoop ik U naar mijn beste vermogen te steunen.

Ik heb gezegd.

----- end of text -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- einde van de tekst -----